

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՐՈՆԵԿ

— ՄԱՆՈՒԼԵԱՆ՝ ԷՆԱԹԻԹԻՐԻ ԲԱՍԹԵՕՐԻ
ՄԷՋ—Երուանգ Մանուէլեան, սկսած է միջբու-
պարանական ուսումնասիրութիւններ կատա-
րել՝ Էսթրիթի Բասթիօրի մէջ, տր. Ռուի աշխա-
տանոցը :

—ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՐԷՊԵՆԵԱՆ ՅՐԱՆՄԱԿԱՆ ԲԵ-
ՄԻՆ ՎՐԱՅ.— Պ. Գրիգոր Կիրէպենեան, զոր
Մայիս 29ի երեկոյթին հանդիսականները չե-
մօրէն ծափահարեցին, իր վարպետին՝ Մուսէ-
Սուլէի հրաւերով՝ մասնակցեցաւ զինքին
ներկայացմանց շարքի մը որոնց մէջ գլխաւոր
գերերը կը կատարէին Մուսէ-Սուլէի, Բոլ Մու-
սէ եւ Եր. Տեղիէր՝ այդ խումբը յունիս 9ին
Նանթի մէջ ձեռնարկ տրեցաւ՝ ներկայացած է
եւ յունիս 12ին Ռուանի մէջ՝ ՎՍԽԷՃԱՆ :

—ՆՈՎԵԼԷԻԻ Ի ՓԱՐԻՋ.— Իտալացի մեծ դե-
րասանը, Նովելլիի որով մասին Վիսանթիոսի
մէջ խառած ենք իր 1899ին Փարիզ տուած նե-
րկայացմանց միջոցին, դարձեալ եկաւ շարք
մը ներկայացումներ տալ Փարիզ՝ Մայիս 24էն
յունիս 5: Անգամ մը եւս Փարիզեան հաս-
տակութիւնը առիթ ունեցաւ վայելչու աչ-
քազուգակն արուեստագէտին պրտակական
հանձարը, կեանքի մաշն երեւոյթները, գոհիկ
կամ ապիւր. ծիծաղելի կամ եղբրական, նոյն-
քան քնակահանութեամբ ու նոյնքան ու ժողով-
թեամբ թարգմանելու կարող :

Մայիս 5ի օրը, Ֆրանքօ-իտալական դաշ-
նակցութեան նախաձեռնութեամբ, կրան-Վե-
ֆորէր ճաշարանին մէջ, Նովելլիի հիացողները
հաջկերոյթ մը տուին ի պատիւ մեծ իտալաց-
ւոյն, Այդ հաջկերոյթին, ուր բաղմաթիւ բա-
ժակաճանիք ըսուեցան իտալացիներու, Յը-
րանացիներու, Սպանիացիներու, Ռուսներու,
կողմ. Պ. Զօգանեան հետեւեալ թօսքին արտա-
սանեց .

«Սիրելի վարպետ,

«Թոյլ տուէք ինձ ձեզի բերել երախտագի-
տութեան եւ շերմնաւոր հիպոթիս հաւատի-
քը Բարիքի հայ արուեստագէտներուն եւ գը-
րագէտներուն : Դուք մին էք Գեղեցկութիւն
ստեղծող ամենէն հզօր մտքերէն զոր մարդ-
կութիւնն արտադրած ըլլաւ, եւ դուք, իսկ

մին էք նոր արուեստի մայր ազնուական Իտա-
լիային : Ղուք կրկնապէս ուրեմն տիրելի էք իմ
հայրենակիցներուս որոնք խանդավառ պաշ-
տամունք մի կը տանին Արուեստին համար՝
իր բոլոր ձեւերուն մէջ, եւ որոնք գիրենք
կատարած կը զգան իտալայէն՝ ինչպէս Փրան-
տայի՝ հետ, մտաւարական ու բարոյական խո-
րին կապերով՝ իտալական թեանց թուականէն
ի վեր գոյութիւն ունեցող :

Դուք զաւակ մըն էք Իտալիային, եւ անոր
ամենէն փառաւոր զաւակներէն մին : Ղուք
զաւակն էք այդ ժողովրդին որ մարդկութեան
տուաւ Տանթիէի Լէոփարտիի պէս քանաստեղծ-
ներ, Փրիմիթիֆներու աստուածային հոյճը,
եւ այդ Կակն, Միքել-Անճելոն, Կալաբրիս
չափ մեծ՝ Անաթոլ Փրանսի բացառութեամբ :
Դուք հնազանդ կերպով կը շարունակէք ձեր
երկրին այդ մեծ դժբերուն գեղեցկագիտական
աւանդութիւնը, Փրիմիթիֆներու կնիկեղծու-
թիւնը, պարզութիւնը եւ ներուժ անխնայու-
թիւնն ունիք, եւ, երբ մարդկային մեծ ցա-
ւերը կը թարգմանէք, Միքել-Անճելոն ապշե-
ցուցիչ խանդ ու վիթխարի յուզումը : Ձեր
խողացումքը, ա՛յնքան ալլաղան, ա՛յնքան
ճկուն, ա՛յնքան աւանական, եւ միշտ ա՛յնքան
ճշմարտ, ձեր՝ խաղաղութեամբ տր ա՛յնքան
ու ժննդապէս կը վերաբաշտէ կեանքը իր բոլոր
տեսիւներով, հիմնուած է այն բարձրագոյն
իրապատութեան, աւարկայական դիտողու-
թեան եւ համարակական պարզացման այն վե-
րին խառնուրդին վրայ, որ էական պայմանն է
ճշմարտ Արուեստին, տեսական Արուեստին,
կենդանի Արուեստին : Դուք գերակատարէ
աւելին էք այն հեղինակներու համար որոնց խա-
ղերը կը ներկայացնէք : Ղուք, կը լրացնէք
զանոնք : «Նա լոք» ինչ՝ կարծիք կալողա-
ցած էք բան մը աւելցնել մինչեւ իսկ Շէքս-
փիրին վրայ :

«Երկար կեանք կը մարթնմ ձեզի, ամենամեծ
երջանկութեանը հարմար ամէն անոնք որ ա-
րուեստը կը նկատեն իբրեւ գերագոյն դանձր,
իրեւ իմաստաւոր եւ ամենաբարձր վա-
նիքը, իբրեւ միակ միւլթարութիւնը կեան-
քին : »

— Գիշ օրէն լոյս տրեւ տեսնէ անգլիացի
մեծանուն վրլայասան լորտ Լիթմընի կարեւո-
րագոյն գործերէն մէկուն, «Պոմպէիի վերին
օրերը» տիպոգրուած վէպին Ֆրանսերէն նոր
թարգմանութիւն մը, եւ մեծ հաճոյքով կ'ի-
մանանք որ Per Lamm հրատարակչական տու-
նը այդ գրքին պատկերազարդումը յանձնել է
հայ արուեստագէտի մը, պ. Ն. Աղամանյան, որ
արդէն ջանք մը տարիէ ի վեր Ֆրանսական
պատկերազարդ հանդէսներու աշխատակիցով
իր վաղուհուն ու բեղուն ստացանքին ապա-
ցոյցը տուած է : Գիրքը, որ պիտի արժէ
3 ֆր 50, պիտի պարունակէ քառասուն չրա-
նիկ քաղաքային :

— Յուսիս 17 ի իրերկունը, Բարեգի 10րդ քաղաքաբաժնի Վժռողվարական Համայնաբանին մէջ, պ. Զօպանեան բանախօսութիւն մը կարդաց հայ ժողովրդին Ֆրանսայի հետ ունեցած մտաւորական եւ քաղաքական յարաբերութեանց մասին : Ֆրանսացի ունկնդիրներուն մէջ կը նշմարէին, քանի մը գործաւորներու հետ, Տիկին Սըկոն Վէպեր եւ պ. Լիւստովիք տը Գոնթանսոն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԼԽԱՎՈՐ ԻՄԱՄ Ի ԲԱՐԱՆԱՍԻ

o—o

«Փրօ Արմենիայի 33րդ թիւը կը պարունակէր Անաթոլի Ֆրանսի պերճախօս մէկ կողմը նպատակ Պրիւսիէի Համաժողովին, որ աւելորդ է ըսել, շատ կարեւոր դէպք մը պիտի ըլլայ, առաջին անգամն է որ ամէն ազգէ եւ ամէն կրօնականութեան պատկանող մեծանուն եւրոպացիներ Համաժողով մը կը գումարեն կեղծեալ ժողովրդի մը փրկութեանը աշակցելու միջոցներուն վրայ խորհելու համար :

«Կ'աղայնեմ այն բոլոր մարդոց որ սրտերուն մէջ մարդկութեան սէրն ունին, Կ'ըսէ պ. Անաթոլի Ֆրանսի իր յօդուածին վերջը, որ իրենց հաւանութիւնը տան Պրիւսիէի հայասիրական Համաժողովին, եւ բազմապատկեն թիւն այն վիճակն ծանցելուն որովք եւրոպայի կառավարութեանց եւ այլքարհի քաղաքներէն բնուած լսելի պիտի ընեն ամենէն արգար տրբաւորը զոր աշխարհիս վրայ ժողովուրդ մը արձակած ըլլայ երբեք »

Իբ 14րդ թիւով «Փրօ Արմենիայ» կը հրատարակէ առաջին ցուցակ մը այն ֆրանսացի անձնաւորութեանց որ իրենց հաւանութիւնը տուած են Պրիւսիէի Համաժողովին : Ծուցակին մէջ կը տեսնուին Ֆրանսայի մասւորական, քաղաքական, արուեստագիտական ամենակարեւոր անձնաւորութեանց անունները՝ ամէն կրօնականութենէ : «Փրօ Արմենիայ» այդ թիւը կը պարունակէ շատ յահեկան յօդուած մը որով պ. Փիլէր Քիլեար ցոյց կուտայ ինչ Հայերը, զոր անկրօնաբար վաշխառուներու ժողովուրդ մը կը նկատեն չարամիտներն ու սոցիալները, բանաւորներու եւ արուեստաւորներու ժողովուրդ մըն է ամէն բանէ առաջ իբր ամենամեծ ապացոյց պ. Քիլեար կը յիշէ բազմաթիւ հայազգի անուններ (Նալբանդեան, Գուրումեան, Փապուճեան, Տիւրկէրեան, եւն) որոնք ցոյց կուտան ինչ զանազան կրօններուն

հայերը արհեստաւոր եւ գործաւոր են եղած : այդպիսի յօդուածներ շատ աւելի օգտակար են, ըստ մեզ, մեր դպտին, քան թէ կոտորածի տաճարներ նկարագրութիւններ, «Փրօ Արմենիայ» կը ծանուցանէ թէ քիչ օրէն լայն պիտի տեսնէ պ. Քիլեարի մէկ գրքոյցը (Mémoires et documents pour la défense des Arméniens) որ ընդլայնում մը պիտի ըլլայ անշուշտ այս յօդուածին մէջ արտայայտուած գաղափարին :

«Թան» իր 27 յունիսի թիւին մէջ կը հրատարակէ հոյակապ խմբագրական մը ի նպատակ հայկական դատին, յօդուածագիրը եւրոպական կառավարութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Սասունի, Մուշի վտանգաւոր կացութեան եւ մանաւանդ Այնթապի վրայ, այդ «արծիւներու բոյնին», «Հայաստանի այդ ապահովութեան վտանգին, որունդէմ Մուլթանը դաւ մը կը լարէ :

«Թան» յունիս 16ի թիւին մէջ երեւցաւ հետեւեալ նոթը :

«Պ. Տիլքասէ, արտաքին գործոց նախարար երեկ ընդունեցաւ պ. պ. Տընի Գոչէնը՝ Սէնի եւրոպական, Կոմս Ալպեր տը Մէսնը՝ Մորպի հանի երեսփոխան, Ֆրանսի տը Բիշանսէն՝ Ռոնի երեսփոխան, եւ Ռեպիթի՝ Ալպ-Մարի Գիմի երեսփոխան, որոնք եկած էին իրեն խօսիլ այն ծանր մտաւանդութեանց մասին զոր կը պատճառէ Մուշի եւ շրջակայից Հայերուն՝ կանոնաւոր զօրքերու եւ Այնթապի բնակչանակ ներմուծումն իրենց գաւառակին մէջ : Պ. Տիլքասէ նոթագրեց այն իրողութիւնները զոր իրեն մատնանիչ է ընէին եւ իր այն ցեղաներուն խառնաշաւ թէ ոչ միայն կարելի եղածին չափ շուտ պիտի մատնէր այն միջոցներուն զոր կ'ազատէին իրենց հարկաւոր դարձնել, բայց թէ, այն բաղձանքին համեմատ զոր Հայերը՝ ուսական հիւպատոս պ. Հուսանսքի մեկնումէն խոտովն՝ յայտնած են, շատ քիչ օրէն պիտի զրկէր այդ տեղուանքը՝ մշտական կամ ժամանակաւոր ֆրանսացիներ կայացուցիլ մը »

«Եօրփէէն» իր 18 յունիսի թիւին մէջ կը կարդալէ հետեւեալ նոթը. «Լաւէէն կը հաղորդեն թէ տր. Քիլեարի, Հոյանտայի նախարարական խորհրդի նախագահ, յունիս 18ին ընդունեցաւ «Փրօ արմենիայ» խմբագրապետ պ. Փիլէր Քիլեարը »